

Jan Tomczak

"Der Religionsunterricht – Analyse einer unbeliebten Fachs : eine empirische Untersuchung", Norbert Havers, München 1972 : [recenzja]

Collectanea Theologica 45/3, 222-223

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

kojem polecić nie tylko wykładowcom katechetyki, ale również wszystkim pracującym na tym odcinku życia Kościoła w Polsce. Znajdą w niej wiele światła dla rozwiązywania problemów ciągle tak żywo dyskutowanych u nas.

ks. Jan Charytański SJ, Warszawa

Norbert HAVERS, *Der Religionsunterricht — Analyse eines unbeliebten Fachs. Eine empirische Untersuchung*, München 1972, Kösel-Verlag, s. 277.

Z potocznej obserwacji i z przeprowadzonych już badań wiadomo, że nauka religii w szkołach średnich w RFN jest jednym z najbardziej nielubianych przedmiotów przez młodzież. Poznanie, dlaczego młodzież nie lubi nauki religii, stanowi główne zadanie badań, które Norbert Havers przeprowadził w 1970 r. i przedstawił w omawianej książce. Jeszcze nikt przed autorem nie badał tego problemu na drodze eksperymentalnej, co podnosi znaczenie wspomnianej pracy. Przez wykrycie właściwych przyczyn, dlaczego młodzież tak niechętnie odnosi się do nauki religii, Havers chciał również poznać motywy wypisywania się z niej uczniów szkoły średniej, co dzieje się szczególnie często od roku 1968.

Badaniami objęto 330 uczniów w dwunastu dziesiątych klasach w czterech monachijskich liceach, z których czterdziestu siedmiu nie uczestniczyło w nauce religii w czasie ankietowania. Ankietę ograniczono tylko do chłopców zarówno katolików, jak i ewangelików. Odpowiedzieli oni na 312 pytań zamkniętych i trzy otwarte.

Ankiety nie można uważać za reprezentatywną dla całej młodzieży, jak to wskazuje badana próba i co wyraźnie zaznacza sam autor. Mimo to stanowi ona bogaty materiał do wniosków i porównań.

Havers w ośmiu rozdziałach przedstawia metody pracy i wyniki badań. Najpierw zajmuje się kryzysem nauki religii jako problemem społeczno-politycznym i pedagogicznym. Następnie przedstawia próby wyjaśnienia, które podejmuje socjologowie i pedagodzy. Dla lepszego ułożenia kwestionariusza zapoznał się uprzednio z opiniami uczniów, odnoszącymi się do tematu ankiety. Osiągnął to przez spotkania z młodzieżą i dyskusje. Omówieniem tych opinii zajmuje się w rozdziale trzecim. Następne dwa rozdziały poświęcone zostały wstępnym rozważaniom teoretycznym i metodycznym, które prowadziły do stworzenia kwestionariusza ankiety. Wyniki badania są przedstawione w rozdziałach od szóstego do ósmego. Ten ostatni zawiera również propozycje dotyczące organizowania nauki religii i przeprowadzania jej oraz wnioski odnoszące się do badania religijno-pedagogicznego.

Przy omawianiu zebranych informacji autor posługuje się nie tylko procentami, ale również analizami wskaźników, wielokrotnymi analizami regresji i analizą zasadniczych korelacji. Nie tylko więc przedstawia dane, ale również je interpretuje.

Nie należy uważać, że książka ta zawiera rewelacyjne odkrycia i poglądy, o jakich nikt jeszcze dotąd nie słyszał, a które miałyby teraz prowadzić do całkowitej reformy nauczania religii. Dzięki jednak niej wiele przekonań, istniejących tylko jako domysły, zostało potwierdzonych, a inne — obalone jako bezpodstawne. Podstawy, na których opiera się religijna pedagogika, stały się przez tę pracę trochę trwalsze.

W recenzowanej książce znajdują bogaty materiał dla siebie pedagodzy, którzy zajmują się religijnym wychowaniem młodzieży. Socjologowie oprócz ciekawych informacji o stosunku do religii młodzieży w Monachium mogą zapoznać się z pytaniami ankiety, ze sposobem jej przeprowadzenia i omówienia zebranego materiału. Z wyników tej pracy mogą skorzystać zarówno

profesorowie czy wykładowcy katechetyki, jak i ich słuchacze, których szczególnie interesuje problem młodzieży. Może bowiem powstać pytanie, czy nie zachodzą podobne zjawiska wśród młodzieży u nas i jak wobec tego przekazywać jej objawienie Boże.

ks. Jan Tomczak SJ, Warszawa

Biblische Unterweisung. Handbuch zur Auswahlbibel „Reich Gottes”, tom IV wydał Hubert Fischer, opracowała Gabriela Miller,, München 1973, Kösel-Verlag, s. 304.

Pozycja zamyka czterotomowy komentarz do wypisów tzw. Biblii szkolnej *Reich Gottes*. Obejmuje ona perykopy Nowego Testamentu, poczynawszy od ewangelii o męce Jezusa, poprzez wydarzenie paschalne i dzieje młodej wspólnoty Kościoła, aż do wybranych perykop Apokalipsy. W tekście komentarza autorka podaje odnośniki do innych Biblii szkolnych, stosowanych w krajach języka niemieckiego, aby mogły z niego korzystać jak najszersze rzesze nauczycieli religii.

Układ tomu czwartego różni się od poprzednich¹ tylko w niektórych szczegółach. W tomach poprzednich element liturgiczny jeszcze istniał, choć niewystarczająco. W tomie niniejszym został całkowicie pominięty. Brakuje też związku perykop ze zgromadzeniem eucharystycznym, co niemile zaskakuje czytelnika polskiego.

W czasie pisania książki autorka powinna była dotrzymać kroku rozwojowi teorii katechetycznej w dziedzinie katechezy antropologicznej. Otóż wydaje się, że w omawianym podręczniku elementów katechezy antropologicznej jest za mało. Tak samo powiązanie perykop z życiem Kościoła współczesnego wydaje się niewystarczające. Może autorka zakłada, że problemy te wyłonią się spontanicznie w czasie „pogadanki z uczniami” (*Unterrichtsgespräch*), której w tym tomie daje ona więcej miejsca? Taki domysł nasuwa się na podstawie niektórych „pogadanek”, *Orientierung* i zadań (zob. recenzję tomów poprzednich). Można się dopatrzeć w nich troski zarówno o element antropologiczny, jak i o powiązanie perykop z życiem Kościoła współczesnego, ale dlaczego nie we wszystkich jednostkach tematycznych? Stąd zdanie wydawcy, że autorka przy pisaniu niniejszego tomu w większym zakresie uwzględniła potrzeby dziecka, licząc się ze świadomością uczniów pochodzących ze środowisk zsekularyzowanych, nie znajduje solidnego oparcia w tekście, przynajmniej nie we wszystkich jednostkach. Razi również czytelnika stosowany przez wydawcę termin „wykład” na określenie lekcji religii.

Odnosnie do samego komentarza do perykop Nowego Testamentu nie można wysuwać poważniejszych zarzutów merytorycznych. Autorka w zasadzie starała się uwzględnić powszechnie przyjęte wyniki współczesnej bibliistyki. Dostarcza rzeczowych informacji, koniecznych do poprawnego zrozumienia Nowego Testamentu. Aby lekcja religii nie ograniczyła się tylko do nieangażującego wykładu, G. Miller zaopatrzyła każdą prawie jednostkę w odpowiednią modlitwę. Modlitwy te, zaczerpnięte z Biblii, z liturgii, z pism ojców Kościoła, jak również sławnych ludzi współczesnych, mogą stanowić jeden ze sposobów odpowiedzi uczniów na słowo Boże, jeśli sam nauczyciel religii stanie na wysokości zadania i wytworzy w klasie atmosferę sprzyjającą szczerzej rozmowie z Bogiem. Zresztą nie tylko ten punkt pozostawia autorka inicjatywie nauczyciela. Właściwie w każdej jednostce tematycznej podaje ona elementy do samodzielnego zbudowania lekcji religii według wła-

¹ Por. recenzję tomów I—III w *Collectanea Theologica* 43(1973) z. 3, 234—235.